

Toppen av ett plastberg

13.08.2020

Finland har de mest nedskräpade stränderna i Östersjön, och upp till 90 % av skräpet man hittar på stränderna är plast. Lyckligtvis kan problemet fortfarande lösas.

Föreställ dig en vacker sommardag vid ett glittrande hav: måsarna skriker och den svala brisen blåser i ansiktet.

Men när du borrar ner tårna i sanden faller en skugga över den annars perfekta dagen: cigarettfimpar, kapsyler, plastpåsar och plastflaskor... Visionen är dessvärre sann, eftersom de mest nedskräpade stränderna i Östersjön finns i Finland.

Plastskräp är inte bara ett tillfälligt bekymmer eftersom nedbrytningen av till exempel en plastflaska i naturen tar hela 450 år och stora plastskräp, såsom fiskenät, kan behöva upp till 600 år innan de helt bryts ned i haven. Om den nuvarande takten fortsätter hotar mängden plastskräp i haven att fördubblas fram till år 2030. Redan nu finns det 150 miljoner ton plastskräp i världens hav.

Plast har massproducerats endast i cirka 60 år, men nästan hälften av den plast som för närvarande skräpar ner vår jord har producerats under de senaste tjugo åren. I grunden är plast inget dåligt material, men fram till idag har plast producerats, använts och förstörts på ett vårdslöst sätt.

- Därför måste problemet nu tacklas på lagstiftningsnivå och man bör rationalisera användningen av plast globalt, säger WWF Finlands marinexpert Anna Soirinsuo.

När plasten hamnar i haven orsakar den allvarlig skada på miljön, djur och människor. Till exempel kan fiskar och andra havsdjur trassla in sig i och kvävas av plastpartiklar. Plast i djurens matsmältning förorsakar en falsk mättnadskänsla och den kan till och med täppa till tarmarna. Plastskräp påverkar även användningen av marina rekreationsområden.

Sopsäck med på picknicken

Den fula sanningen är att skräp uppstår där det finns människor: upp till 80 procent av plastskräpet som når haven kommer från landbaserade källor. Det är därför mest effektivt att ta itu med problemet vid dess ursprung. Det vanligaste plastskräpet i Östersjön uppstår då vi äter, dricker och röker. Men även fiskeredskap som innehåller plast dumpas i havet.

- Det bästa en enskild medborgare kan göra är att alltid ta med hem skräpet från picknicken och inte kasta cigarettfimpar i naturen. Var och en bör även återvinna målarfärger, byggmaterial och fiskeredskap på korrekt sätt, så att de inte hamnar i naturen, uppmanar Soirinsuo.

Omkring 70 procent av allt skräp i Östersjöområdet är plast, men det är svårt att uppskatta den totala mängden plastavfall i Östersjön. Enligt forskarnas uppskattning spolas eventuellt endast 5 procent av plastavfallet upp på stränderna, största delen hamnar slutligen på havsbotten.

Skräpet som hittas på stränderna är därför bara toppen av isberget, konstaterar Soirinsuo.

I länder med välutvecklad avfallshantering, såsom Finland och USA, beror det marina plastproblemet till största delen på likgiltighet.

- Här är man kanske mer van vid att det är någon annan som tar hand om soporna. Vilket dock inte är fallet, utan skräp som kastats på gator och i naturen slutar oftast i havet dit de hamnar med avrinningsvattnet, påminner Soirinsuo.

Mikroplast motsvarande ett bankkort per vecka

I haven finns, förutom stora plastskräp, även små mikroplaster. Man tillsätter dem till exempel i kosmetika och målarfärger som tillsatser. Studier har visat att mikroplaster frigörs också från textilier av syntetfiber, främst från olika sorters sportkläder som tvättas ofta. I synnerhet mikroplastpartiklar från bildäck samt mikroplast som förekommer i bottenfärgers pigment hamnar med avrinningsvattnet ut i havet.

- Lyckligtvis kommer vissa mikroplastprodukter att förbjudas och de produkter som ännu tillåts kommer att innehålla anvisningar i förpackningarna, vilket gör dem lättare att använda och kassera på rätt sätt. Vad gäller till exempel fiskeredskap och tobaksvaror kommer även de att omfattas av producentansvar, vilket innebär att tillverkarna blir tvungna att betala för att återvinna och eventuellt samla in använda produkter från naturen, säger Soirinsuo.

Mikroplaster har hittats på havsbotten och till och med i arktiska fåglars ägg. Inte ens vi människor går helt säkra från mikroplaster: en global studie som publicerades förra året visar att vi får i oss cirka 5 gram mikroplast i veckan, motsvarande vikten av ett bankkort. Effekterna av dessa mikroplaster är ännu inte kända. Dricksvatten är en av de största källorna, men mikroplaster har även hittats i många livsmedel och drycker.

Finland är mer än hälften av det marina plastskräpet mikroplast.

- Man kan reducera mikroplastbelastningen till exempel genom att minska användningen av kläder i syntetfiber, råder Soirinsuo.

Fortfarande finns det en hel del att göra om vi helt ska hindra plastskräp från att hamna i haven, men under tiden kan var och en agera för Östersjöns bästa.

WWF Finland samlar in information om mikroplaster i Östersjön

Vid Östersjöns kuster och stränder hittas i medeltal 50-280 plastbitar per hundra meter, och hit räknas inte mikroplast som är mindre än 0,5 cm.

- Om ansamlingen av långsamt nedbrytbar plast fortsätter i nuvarande takt, kan mikroplasthalten vid stor del av världens havsstränder stiga till skadliga nivåer för levande organismer, säger WWF Finlands marinexpert Anna Soirinsuo.

Under sommaren kommer WWF Finland tillsammans med Håll Skärgården Ren rf att samla in plastskräp och prover från de finländska stränderna. Det insamlade materialet kommer att ge ytterligare information om nedskräpningen samt mängden och kvaliteten på mikroplast vid Östersjöns stränder. Proverna analyseras vid Finlands Miljöcentral (SYKE) och WWF kommer att presentera

resultaten i slutet av året.

Så här minskar du mängden plastavfall i Östersjön:

1. Kasta alltid skräp och cigarettfimpar i skräpkorgen.
2. Återvinn plast – även andra plastföremål som inte kan sättas i insamlingen av plastförpackningar får nuförtiden föras till Sorttistationerna.
3. Välj få färdigförpackade livsmedel och undvik att köpa onödiga plastprodukter.
4. Ät på restauranger där man använder sig av porslinskärl och undvik engångsartiklar på picknicken.
5. När du handlar, välj en tygkasse eller en plastpåse av återvunnet material och använd den som soppåse.
6. Föredra kranvatten och överväg noga köp av drycker på flaska.
7. Välj kläder i naturfiber, överväg noga köp av nya kläder och tvätta inte kläder i onödan.
8. Minska privatbilism. En stor del av Östersjöns mikroplaster kommer från bildäckens gummismulor.

Använd den makt du har som konsument; fundera på vilka tjänster och produkter du använder. Kräv förbättringar till produkter som inte är miljövänliga, till exempel överdriven användning av förpackningsmaterial.

Text **Miina Poikolainen, WWF** Foto **Shane Gross/Shutterstock**